

דבר תורה לפרשת וירא מאת ד"ר מירב סויסה

הפרשה פותחת בתיאור המקום שבו נמצא אברהם: "וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום".

מדוע טורחת התורה לציין את המקום שבו נראה ה' לאברהם? תיאור המקום נראה שולי, ואף מיותר. הייחודיות שבתיאור כזה בולטת לאור העובדה שבמקרים אחרים שה' נגלה לאברהם אין התורה מציינת את המקום שבו מתרחשת ההתגלות (כך בהתגלות הראשונה "לך לך מארצך", וכך בהתגלות האחרונה, עקדת יצחק "ויאמר אליו אברהם ויאמר הנני" וכיוצ"ב בהתגלויות שביניהן).

הצורך בתיאור המקום מתברר מן ההמשך, שבו אברהם רואה את שלושת האנשים, ורץ להכניסם לאוהלו. אם כן, תיאור המקום שבו יושב אברהם מקדים את סיפור הכנסת האורחים. כך מפרש רש"י: "והוא יושב – לראות אם יש עובר ושב להכניסו בביתו".

פירוש זה, על אף שהוא מתיישב עם פשט הכתובים – איננו מספק. זאת משום שטיבה של ההתגלות של ה' לאברהם בפסוק הראשון בפרשה איננה ידועה. הפסוק אומר שה' נראה לאברהם, אבל לא מציין מה תוכנה של אותה התגלות. מיד לאחר מכן עוברת התורה לסיפור הכנסת האורחים של אברהם אבינו. מן האופן שבו כתובים הדברים בתורה נראה שהייתה התגלות של ה' לאברהם עוד לפני שהגיעו שלושת האנשים. אבל טיבה של התגלות זו, כאמור, אינה מצוינת בתורה. הדבר היחיד שהתורה מזכירה ביחס להתגלות זו היא העובדה שהיא התרחשה בעת שאברהם ישב בפתח אוהלו.

מספר אפשרויות להסברת תוכנה של התגלות זו מופיעות אצל הפרשנים. רש"י מפרש שה' בא לבקר את אברהם בחוליו. לעומתו רשב"ם אומר כי הופעת האנשים-מלאכים היא בעצמה ההתגלות של ה', משום שהם שליחי ה'.

לפי פירוש הרשב"ם לא הייתה התגלות נוספת לאברהם מעבר למה שמסופר בתורה. ואילו לפי רש"י הייתה התגלות לפני הופעת האנשים, התגלות ללא דיבור או תוכן.

גם מבלי שטיבה המדויק של ההתגלות ברור – נראה שישנה חשיבות מיוחדת לכך שהיא התרחשה בפתח האוהל דווקא. ישיבתו של אברהם בפתח אוהלו מקבלת מקום מרכזי ומשמעותי בהתגלות הזו, ואולי ניתן לשער שהיא אף תנאי להתגלות זו של ה'.

מהי החשיבות בישיבתו של אברהם בפתח האוהל?

אנו נוטים להתייחס לפתח כאל נקודת מעבר בין החוץ והפנים. אבל בפרשה שלנו הפתח מקבל מקום ונוכחות משל עצמו.

בראשית ספר בראשית אנו מוצאים דמויות שונות הממוקמות בתוך הבית או מחוצה לו. בראש ובראשונה – נוח המסתגר בתוך התיבה בכדי לנצל מן המבול השוטף את העולם ומשמיד אותו. כאשר הוא יוצא מן התיבה החוצה הוא משתכר בתוך אוהלו. נראה שנוח לא מסוגל להתמודד עם החיים בחוץ, והוא מוצא מפלט מן ההתמודדויות המצפות לו בחוץ – במקום המוגן והנוח – בתוך התיבה / האוהל. השכרות גם היא מפלט שקרי מהתמודדות עם הקשיים שמזמן ה"בחוץ". נוח לנוח במקום המוגן, הסגור.

גם לוט מסתגר עם אורחיו בתוך הבית, ומוציא את בנותיו אל הזוועה שבחוץ. לאחר מכן נמלט לוט מן הבית כדי להינצל מן ההשמדה.

לוט ונוח הינם דמויות העסוקות בעיקר בהישרדות (של עצמם ושל בני ביתם הקרובים) אל מול החורבן ההרס והשחיתות המתרחשת בחוץ. גם השמות שלהם מרמזים לתנועת ההתכנסות וההסתגרות המאפיינת אותם: נוח – מלשון נוחות, ולוט – מלשון כיסוי ("טומן ראשו בחול").

על רקע זה – מעלתו של אברהם היושב בפתח האוהל בולטת. אברהם אינו הטיפוס המסתתר באוהלו ומחכה עד יעבור זעם או עד יעבור חטא ושחיתות. אברהם מחובר לעולם החיצוני, ופועל בו: הוא מעורב עם אנשי דורו, הוא נלחם, הוא סוחר, הוא מעורב עם הבריות.

מאיך – יש לו לאברהם עולם פנימי ייחודי: לאברהם אבינו אמונה אחרת משל כל בני דורו – הוא מאמין בקב"ה. מן הבחינה הרוחנית, אברהם הוא מן העבר האחר של העולם כולו.

זוהי הייחודיות של אברהם אבינו, ואולי גם זו הסיבה שבגללה הוא נבחר להביא את שם ה' אל העולם ולהתחיל את העם היהודי (כמענה לשאלה שנשאלה בבמה זו בשבוע שעבר): לאברהם היכולת הייחודית והמורכבת להיות מצד אחד שקוע עמוק באוהלה של האמונה, נאמן לדרכו האישית והרוחנית. מצד שני – ההתכנסות הפנימית הזו לא גורמת לו להתנתק מהעולם, אלא הוא יוצא אל הסערות שבחוץ ופועל שם – במטרה לחבר ולאחד בין שני העולמות.

אברהם מרבה להקשות על הקב"ה לאורך הדרך: "במה אדע כי אירשנה", "הן לי לא נתת זרע והנה בן ביתי יורש אותי", "האף תספה צדיק עם רשע". הקושיות הללו, גם הן מהוות נקודת חיבור בין העולם הפנימי של אברהם לבין העולם הריאלי. כאשר אברהם חווה פער לא מובן ולא מוסרי בין האמונה שלו בה' לבין האופן שבו הוא רואה את העולם מתנהל – הוא לא מוותר, לא על האמונה ולא על ההתממשות שלה בעולם. אברהם מנסה לחבר את החוץ עם הפנים.

זהו הפתח, שעליו יושב אברהם אבינו. הפתח כמקום בפני עצמו, הפתח כמהות. וזהו הפתח שבו מתאפשרת ההתגלות של ה' לאברהם. אולי עצם האפשרות להיות בפתח היא הגילוי של ה' לאברהם.

שבת שלום ומבורך